

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ

Студенттер мен жас ғалымдардың
«ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ БІЛІМ - 2016» атты
XI Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ

СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XI Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ - 2016»

PROCEEDINGS
of the XI International Scientific Conference
for students and young scholars
«SCIENCE AND EDUCATION - 2016»

2016 жыл 14 сәуір
Астана

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ**

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«Ғылым және білім - 2016»
атты XI Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XI Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«Наука и образование - 2016»**

**PROCEEDINGS
of the XI International Scientific Conference
for students and young scholars
«Science and education - 2016»**

2016 жыл 14 сәуір

Астана

ӘӨЖ 001:37(063)

КБЖ 72:74

Ғ 96

Ғ96 «Ғылым және білім – 2016» атты студенттер мен жас ғалымдардың ХІ Халық. ғыл. конф. = ХІ Межд. науч. конф. студентов и молодых ученых «Наука и образование - 2016» = The XI International Scientific Conference for students and young scholars «Science and education - 2016» . – Астана: <http://www.enu.kz/ru/nauka/nauka-i-obrazovanie/>, 2016. – б. (қазақша, орысша, ағылшынша).

ISBN 978-9965-31-764-4

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

ӘӨЖ 001:37(063)

КБЖ 72:74

ISBN 978-9965-31-764-4

©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2016

ОРТА МЕКТЕПТІҢ АҒЫЛШЫН ТІЛІ САБАҚТАРЫНДАҒЫ ДИСКУССИЯНЫҢ РӨЛІ

Есенгельдиева Гульмира Жомартовна

gulek_93.e@mail.ru

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық Университеті, Филология факультеті, «Шетел тілі: Екі шет тілі» мамандығының 4 курс студенті, Астана, Қазақстан

Ғылыми жетекші – аға оқытушы, Дарменова А. Е.

Қазіргі кезде білім беру жүйесіне енгізілген түрлі өзгерістерге сай білім алушыны жан-жақты дамуына көптеген жағдайлар жасалуда. Осыған орай оқыту процесінде жаңа оқытудың белсенді түрлері айқындалды.

Оқытудың белсенді түрлері – оқыту мен шығармашылық үшін дидактикалық процесті ұйымдастырудың реттелген, алгоритмделген, жоспарланып қойылған формасы мен әдісінен, танымдық мотивтер мен қызығушылықтарды туғызатын ізденушілік, зерттеушілік, нақты проблемалық талаптар қоятын дамушы әдістерге аяқ басу болып табылады.

Психология тұрғысынан В.Я.Ляудис оларды ойлау жүйесін қалыптастыруды басқару мақсатында қолдану үшін қызықты үш методикалық топқа бөлген[1] :

- 1) Бағдарламалық оқыту
- 2) Мәселелік оқыту
- 3) Интерактивті (коммуникативті) оқыту.

Берілген үш методикалық топтың ішінде интерактивті немесе коммуникативті оқыту әдісі қазіргі кезде кеңінен қолданылады. Бұл әдіс негізінде оқушылар бір-бірімен қарым-қатынасқа түсіп, кітаптан алған білімдерімен қоса өз ойларын ортаға талқыға салады. Интерактивті оқыту әдісі ретінде дамып, тек соңғы жылдары еркін ойлылық пен теория, саясат, идеология және т.б. қоғамдық мәселелерде алуан пікірлілікке жол ашылған кезден бастап қолданыла бастаған «дискуссия» әдісі де білім беру процесінде белсенді қолданылатын әдістердің бірі болып саналады.

Белсенді оқыту әдістерінің бірі ретінде дискуссия әдісі ағылшын тілі сабағында кеңінен пайдаланылуда, бұл кейбір мәселелерді шешуде оқушылардың білімін жан-жақты пайдалануға мүмкіндік береді, өйткені олар жаңа идеяларын немесе пікірлерін ағылшын тілінде ауызша жеткізіп үйренеді [2].

М.М. Бахтин «ақиқатты тек бір адам ғана ойлап таппайды, ақиқат диалогтық қатынаста шешімді іздеуші адамдар арасында пайда болады» деген екен [3]. Яғни кез-келген екі жақты шешімі бар мәселенің түйінін табуда тек бір адам сол екі жақты пікірді қалыптастыра алмайды немесе жалғыз адам бір пікірдің не шын, не жалған екенін айқындай алмайды. Сол себепті мұндай даулы мәселеде тек түрлі пікірлердің айтылуымен қатар дәлелденуі де маңызды. Ал М.М. Бахтиннің тұжырымы дискуссия әдісінің анықтамасына қосымша негіз болары анық.

Сонымен, дискуссия – бұл сөйлеу қызметінің диалогтық формасы, онда диалог барысында туындайтын түрлі пікірлер арасында интенсивті күрес жүреді. Дискуссияның ерекшелігі сол – ол дискуссияға түсушінің пікірі – дауласушының ойлау белсенділігінің тууы немесе қайдан шыққаны белгісіз жай ғана пікір емес, аргумент, дәлелді пікірдің пайда болуы.

Латынша «дискуссия» қарау, зерттеу деген мағынаны білдіреді. Ол шешім қабылдау процесін жандандыру мақсатында бірлескен іс-шараларды ұйымдастыруға, даулы мәселенің оң шешімін табуға, біздің көзқарастарымыздың әртүрлілігін түсіндіру және салыстыруға бағытталған, мәселені қоғамдық талқылау негізінде жүргізілетін белсенді оқыту әдісі болып табылады [4].

Педагогиканың оқу-әдістемелік тарихында «дискуссияны» ертеден бері қолданылған әдістер қатарына жатқызады. Өйткені ол ежелгі заманда Грекияның қоғамдық мектептері

мен академияларында кеңінен қолданылған. Дискуссия әдісін пайдалануға деген мұғалімдер мен психологтардың тұрақты қызығушылықтары XX ғасырдың 30-жылдары бастау алған. Левин Курттың бірлесе талқылау және қоғамдық көзқарастың әсері туралы идеялары топта басқару және түрлі пікірлердің көмегімен шешім қабылдау процестерін зерттеуде маңызды рөл атқарды [5].

Оқыту процесінде бұл әдісті қолданудың маңыздылығын анықтауда, оның жүзеге асырылуында А.А. Леонтьев, В.Г. Костомаров, О.Д. Митрофанова, Л.А. Петровская, Ковальчук, Китайгородская сынды орыстың көптеген ғалымдары өз үлесерін қосты.

Әр түрлі деректерге сүйенсек, «дискуссия» ұғымына ғалымдар түрлі анықтама берген. Мысалы, Л.А. Петровскаяның айтуы бойынша «дискуссия – даулы мәселені қоғамдық талқыға салу. Оның басқалардан айқын екі ерекшелігі бар: бірі – көпшіліктің болуы, ал екіншісі – дәлелдің болуы. Дискуссияға негіз болған мәселені шешу барысында қатысушы қарсы пікірді талқылау арқылы өз ұстанымын бекітеді».

Ал Ковальчук дискуссияны «кешенді тақырыптарды оқыту мен теориялық мәселені шешуде қолданылатын оқытудың белсенді әдісі» ретінде қарастырған.

Дискуссия әдісін кеңінен зерттеген ғалымдардың бірі М.В. Кларин дискуссияны «теориялық және практикалық мәселені шешуде қатысушылардың бірлесіп талқылау арқылы диалогтық қатынасқа түсу процесі» деп анықтаған екен. Алайда қай теорияға сүйенсек те, әр ғалымның берген анықтамасының түйіні бір арнаға тоғысары анық. Әдісті түбегейлі зерттеу барысында оның мақсаты, міндеті, оны жүргізудің шарттары мен ережелері қалыптасты.

Дискуссия әдісінің мақсаты – мәселені шешу ғана емес, сонымен қатар оқушының шығармашылығын ынталандыру және бірлескен қызмет арқылы мәселенің шешімін дамыту.

Оқу бағдарламасында дискуссияны оқушыларға ортақ мәселені талқыға салуда, екі жақты шешімі бар сұрақтарды бірдей келісімге келгенше диалог арқылы шешу кезінде қолданады. Жеке және топтық проблемаларды салыстыра шешу шетелдік дидактикалық әдебиетте соңғы онжылдықта тұрақты қолданылып келеді. Бұл мәселені дәйекті пікірлер арқылы егжей-тегжейлі қарастырудың ең тиімді нұсқасы болып табылады. Баланың шығармашылық қабілеттерін дамытуды алға қойған тәжірибелі ұстаздар оқушының өзіне шешім қабылдауға, өз ойлары мен идеяларын талдауға, пікірлеріне сай әрекет етуге мүмкіндік беруді дұрыс деп санайды. Өйткені талқылау барысында оқушының пікірі дұрыс не бұрыс екені маңызды емес, бала еркін қандай тақырыпқа қатысты болмасын өз ойын білдіре алады, оны дәлелдеуге мүмкіндік алады. Осылайша балаға тек білім беріп қана қоймай, тәрбиелеуге де болады. Оқушы топ адамның ішінде өз орынының барын түсінеді, әр оқушының пікірі, ойының маңыздылығын аңғарады, жауапкершілікпен қарайтын болады.

Дискуссияға қатысу үшін ойдың ұшқырлығымен қоса тілдік білім жиынтығы болуы тиіс. Сонымен қатар, талқылау үшін көзқарасты дұрыс дәлелдеуге, өз пікірін негіздеуге қабілетті болуы керек. Дәлелдеу – дискуссияда түсіндіруге немесе дәлелдеуге әзірленген мәтінді немесе оның фрагменттерін құруға арналған коммуникативтік әрекеттерінің орындалу негізінде зияткерлік-коммуникативтік қызметі болып табылады. Дәлел негізі пікірлер арасындағы себеп-салдарлық байланысын жасауға, пайымдау тәсілі мен әдістерінің бірегейлігін жинақтауға қажет. Ұтымды дискуссия өз ұстанымдарын бір негізді дәлелдеуді, сондай-ақ барлық қатысушылар арасында сыйластық пен мәдениетті талап етеді. Алайда дискуссияда тек сөйлеу әрекетінің құралдарын дұрыс таңдау ғана маңызды емес, оның ішінде талқылау барысында мінез-құлық туралы фактіні ескермеу мүмкін емес, сонымен қатар оқытылып отырған тілдің мәдени нормаларын сақтау керек [6].

Кез-келген дискуссияның мақсаты - көтерілген мәселе бойынша қатысушылардың барынша мүмкін дәрежеде бір шешімге келтіру екендігі бұрыннан белгілі. Дискуссияда пайдаланылатын құралдар оның барлық мүшелеріне таныс болуы тиіс. Талқылау нәтижесі тек айтылған пікірлер шеңберінде шектелмеуі тиіс, ол көпшілік пен барлық қатысушылар тарапынан қолдауды қажет етеді. Осылайша, дискуссияда айқын және дәл тұжырымдау арқылы мәселені шешу біртіндеп қалыптасады, белгілі бір дәрежеде субъективтілік

жойылады. Өйткені, қатысушылар өз пікірлерін басқаларға дәлелдеу кезінде қолдау алады, ал басқалары қабылдаған пікір объектіге айналады [2].

Жалпы әлемдік педагогикалық тәжірибеде дискуссияның мынадай формалары анықталған [8]:

- «дөңгелек үстел» - әдетте 5 адамнан тұратын тең дәрежедегі қатысушылар арасындағы пікір алмасу арқылы әңгімелесу;
- «панельді дискуссия» немесе «эксперттік отырыс» - алдын-ала тағайындалған төрағасы бар 4-6 қатысушыдан құралған бірінші топ ішінде кейін көпшілік алдында талқыланады;
- «форум» - алдыңғы дискуссия түріне ұқсас сыныппен ортақ пікір алмасу;
- «симпозиум» - қатысушылар өз пікірлерін жеткізеді, кейін басқалардың сұрақтарына жауап беретін, құрылымды талқылау түрі;
- «дебат» - екі қарама-қарсы пікірдегі топтар арасындағы алдын-ала дайындалған тақырып негізінде пікір таластыру. Көбінесе парламенттік дебат немесе «британдық дебат» жүргізіледі;
- «топтық ойталқы» - бұл әдіс психологияда топтық психотерапия кезінде кеңінен қолданылады. Әлеуметтануда психологиялық сұхбат немесе әлеуметтік бақылау кезінде әр түрлі пікірлердің қарастырылуы үшін қолданылады. Топтық дискуссия жүгізу кезінде түрлі көзқарастар талқыланады, мәселенің кез келген жағдайдағы ықтимал шешімдері ұсынылады, түсіндіріледі және бағаланады. Сонымен қатар, оқушылар өз ойларын ашық білдіріп қана қоймай, басқалардың да ойларын біліп пікір алмаса алады. Топтық дискуссия шынайы және интерактивті ауызша қарым-қатынас процесі болып табылады;
- «аквариум» - топ ішінде пікір алмасқаннан кейін әр топтан бір оқушы ортаға шығып, ойларын білдіреді. Қалған топ мүшелері бір-біріне көмектесе алатын талқылаудың ерекше түрі;
- «миға шабуыл» - түрлі мәселелерді шешуде, жаңа идеялардың туындауында ұсынылатын үздік әдістердің бірі. Оны 50-жылдары американдық психолог А. Осборн ұсынған болатын. Қазіргі уақытта белсенді оқыту әдістерінің бірі болып табылады;
- «рөлдік ойын» - қатысушының дүниетанымдық көзқарасына байланысты болатын белсенді әдіс.
- «философиялық кафе» - білім беру орталықтарынан тысқары жүргізілетін талқылау түрі;

Жоғарыда қарастырылған дискуссияның түрлері топтық дискуссияның нысандары болып табылады. Әдетте, топтық дискуссия әлеуметтік-психологиялық тренинг ретінде қарастырылады. Әдістемеде оның маңыздылығы топтық дискуссияның психология саласынан алынғандығында немесе оның қолданылу технологиясында емес, екі саланың да бір мақсаттылығында. Ағылшын тілі сабағында дискуссия әдісін пайдалану- бұл психология мен шет тілі пәнінің әдістемесі арасындағы симбиоз.

Дискуссияны тек қарама-қарсы пікірдегі адамдардың пікір таластыруы деген ұғымды жоққа шығару керек. Себебі, дискуссияда әрқашан қарама-қайшы талқылау бола бермейді, екі адамның бір пікірде болып, сол ойды ортаға салатын диалогтық-дискуссия да жүргізіледі. Осыған орай ғалымдар дискуссияны мақсатына қарай үш топқа бөлген:

- ақпараттық – оқушылар мәселені тереңнен қарастыру мақсатында басқалармен пікір алмасады;
- императивті – оқушылардың мақсаттары ортақ болады;
- конфронтациялық – нақты дәлелді пікірлер талқыланады.

Дискуссияны оқу процесіне кеңінен енгізу проблемалық оқытуға жаңа серпін береді, өйткені оқушы дайын білімді алып қана қоймайды сонымен қатар, білім алудағы танымдық мәселелерді шешуді үйренеді. Ол оқушылардың кез-келген тақырыпта пікірлерін анықтауға және олардың әрқайсысының жан-жақты талқылап, қорытынды шешім қабылдауға негізделген оқыту формасы. Дискуссияның туындауына негіз болатын және оқушылардың өз

ұстанымдарын талқыға салуға түрткі болатын даулы мәселенің болуы шарт. Дискуссия кезінде оқушылар өз ойларын еркін жеткізуге, тұжырымдарын дәлелдеуге, дұрыс шешім қабылдай білуге, пікірталастың әдістерін үйренеді. Білім беруде дискуссияның негізгі ерекшеліктері түрлі идеялар мен пікірлердің сынып ішінде мақсатты және ұйымдасқан түрде талқылау жүргізу.

Қорытындылай келе шет тілін үйрену - сөйлеу және ойлау процестерінің әр түрлі қызметтерін қамтиды, ал ағылшын тіліндегі дискуссия түрлі ақпараттарды сыни ойлау қабілеттерін қалыптастыруға, ақпаратты қабылдауға, сондай-ақ оның растау және негіздеу үшін құралдар мен дәлелдер табуға ықпал етеді, сол арқылы теориялық материалды түсіну де оңай болады. Яғни осы әдістің қолданылуы арқылы оқушылар тілді оңай үйренуге, кез-келген жағдайда өз ана тілінде де немесе ағылшын тілінде ойын еркін жеткізуге мүкіндік алады, тілді үйренуге қызығушылығы артып, сабақ барысында белсенділік таныта алады. Орта мектептердің ағылшын тілі сабағында ғалымдардың ұсынған дискуссияның кез-келген түрін пайдаланған ұстаздың пәні тиімді әрі оқушыларға қызықты болары анық.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

3. Ляудис В. Я. Методика преподавания психологии: Учебное пособие. 3-е изд., испр. и доп. - М.: Изд-во УРАО, 2000. – 128б.
4. Морозова И.Г. Использование дискуссии на занятиях иностранного языка в рамках проблемного обучения при подготовке современных специалистов // Иностранные языки. Теория и практика, 2010. – № 1. – 25—35б.
3. Бахтин М.М. Эстетика словесного творчества. - М.: Искусство, 1986. - 445 б.
7. Барканова О.В. Активное социальнопсихологическое обучение. Часть I: Дискуссии // Литера-принт. 2008. — 175 б.
8. Байматова, М. С. Педагогический потенциал учебной дискуссии в формировании культуры диалогического взаимодействия младшего школьника [Текст]// II Педагогический альманах. Наука и практика: Науч.-практ. журнал Приднестровского НОЦ ЮО РАО. – Тирасполь: РИО ПГУ. – 2002. – № 3– 4. – 161–165б.
7. Елизарова Г. В. Культура и обучение иностранным языкам. СПб.: Союз, 2001. – 291 б
9. Кларин М.В. Инновационные модели обучения в зарубежных педагогических процессах. М.: Арена, 1994. – 216 б.

ОӘЖ 81'243

ШЕТ ТІЛІН ОҚЫТУДА YOUTUBE.COM САЙТЫН ТИІМДІ ПАЙДАЛАНУ ӘДІСТЕРІ

Жанысбай М.Д.

zh_moldir.93@mail.ru

Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ шетел тілдерінің теориясы мен тәжірибесі кафедрасының
магистранты, Астана, Қазақстан
Ғылыми жетекшісі – PhD., доцент Г.Досжан

Тыңдап түсіну дағдысы – білім алушылардың шет тілінде қарым-қатынас жасау қабілетін арттыруда маңызды рөл атқарады. Тыңдап түсіну – ол білімгерлердің шет тілінде сөйлеу шеберлігін арттыратын, ырықсыз және рецептивті дағды болып табылады. Иуди және Видиати тыңдап түсіну дағдысы – ауызша қарым-қатынас жасау мүмкіндігін дамытатын күшті қозғаушы күш екенін атап айтты. Сондықтан, шет тілінде еркін сөйлей алатын білім алушылар ағылшын тілінде ақпаратты көп тыңдауды әдетке айналдырған деп саналады. Бірақ, шет тілін оқуда, тыңдап түсіну дағдысы – білім алушылар менгеруі тиіс, ағылшын тілінің ең қиын дағдыларының бірі болып табылады. Мұғалім, өз тарапынан, бұл проблеманы шешуге жауапкершілік танытуы тиіс. Оның бір жолы, дәстүрлі білім беру